

3

אבל לענין מזה אף שגדל באילן לימון פרי אחרון יואל בו ידי חובתו. כיון שאתרוב הוא. ואולי כוונת מהר"ם אלשיך ז"ל דאם כן אין עץ ופריו שוים :

(ו) והנה בזה דמרכיב אילן בירק הקשה המהרש"א דליבטל אילן בירק. ותרץ כיון דהוי מין בשאינו מינו. ודבריו מצוירים כיון דזה גורם ומתורם ביטול נגעו בה וכמו שכתב הר"ן סוף פרק כל הללמים. ובמין בשאינו מינו דטעם שניהם כיכר לא שייך ביטול. אולם אם נאמר דחשיב רק מין היחוד המורכב אלא דלענין ערלה בטל דגדל גם על הזקניה. אם כן במרכיב אילן בירק חשיב כולו פרי עץ רק שגדל חציו על הירק. שפיר יתבטל משום זה וזה גורם דהוי מין במינו. דגם הגדל מכת הירק פרי עץ הוא. [הגיה לא זכיתי להזכין כי איך תאמר פרי עץ הוא והרי פרי ירק הוא. והרי שם נמי אין אנו אומרים שפרי היחוד הוא אלא שפרי האילן הוא ומכל מקום אחרוב הוא והרי הוא אחרוב שגדל באילן לימון. והכא נמי אומרים שהרי הוא תפוח שגדל על ירק ופרי ירק הוא ולא פרי עץ כלל. אולי כך כוונתו שחשיב תפוח שגדל חציו באילן וחציו בירק. ומאחר שכולו הוא תפוח שוב יבטל חלק תפוח שגדל באילן בחלק שגדל על גבי הירק שמין במינו חשיב ל'. המגיה] כשם שאתה אומר דחשיב כולו של אחרוב. ואולי יש לדחות דמכל מקום הרי כח האילן כיכר בפרי דמחמתו נעשה פרי עץ ולא במיל:

(ז) והנה על מה שכתבתי שהאחרונים הכשירו מטעם ביטול כיון שטיקרו אחרוב. ואנכי כתבתי דלא שייך ביטול מאחר שנגע טעמו וריחו של לימון. ועל זה כתבתי דטעם כעיקר אינו אלא במידה דאכילה ועיין בחק יעקב סימן תמ"ב עד כאן דבריו. ואני תמה מה ענין טעם כעיקר לכאן שהוא בטעמו ולא ממשו. שממשו הוא מין אחר ונחשב בו טעמו של איסור. אבל בנידון דידן הרי עיקר הפרי בא מכת שניהם. ועל כן בערלה מותר משום זה וזה גורם [ולדעת התוספות נחשב כולו מן הלימון] רק שאתה אומר כיון שנתהפך להיות כולו אחרוב אחרוב הוא. ואם עדיין נרגש טעם הלימון. הרי יש בו לימון גם כן ויש בו טעמו וממשו לימון והחק יעקב יעקב אומר דטעמו ולא ממשו מותר בשהי'. אבל בטעמו וממשו הרי משנה שלמה דאלו עוברין דעבר בכל יראה. בשם שצמורכב המון שבו רחב וצאתרוב קלר. הרי נשתנה הממש ויכר לעין :

(ח) ואם באנו לדון מדברי החק יעקב יש לדחות ראיית הב"ח מהדלה גפן על גבי תאנה דאליטריך קרא לפסול בנסכים. מכלל דבאלו קרא לא ה' השינוי פוסל וע"כ אין השינוי שצמורכבים פוסל בו. ולפי דברי החק יעקב יש לומר דהתם כיון דעיקר הפרי גפן הוא רק שקלט ריח מתאנה. על כן ה' כשר לולי הכתוב. אולם באמת הא דחק יעקב לא שמי' לי כלומר לא סבירא לי. וחומץ האדומי הוי חיובתי דמפורש בש"ס דשדי ב' שטרי. והרי אין בהערובות אלא טעם שטורין וגוף השטורין נשארים בפני עצמן אלא שטעמם נכנס ביין. ועיין בשלחן ערוך הרב ז"ל מלאכי שהביא הא דחק יעקב רק בנתבטל בקדירה בן יומיו של חמץ. והשמים הדיו בכל טעמו ולא ממשו. וזה מפני שהרגיש גם כן דמתינת דחומץ האדומי חיובתי. אולם באמת מהדלה גפן לא מוכר בש"ס שנשתנה טעמו אלא שנשתנה ריחו וקיימא לן ריחא לאו מילתא ואין ראוי כלל משם :

(ט) ובאמת אם היינו אומרים דאתרוב המורכב טעם לימון שבו נחשב רק טעם בלבד. ה' מקום להחריס על פי שיטת הרמב"ן בפרק המוכר פירות (דף ל"ז ע"ב) דבי אחריון טעם כעיקר בשהי' תחילה איסור בעין ויאל ממש טעם. אבל שיעשה איסור לכתחילה משום הטעם לא אחריון עיין שם היטב. והכא נמי כיון דמתחילתו אינו אלא טעם לבד לית לן בה. ואפילו בטעמו וממשו יש להקל כיון שמכל מקום עיקרו אחרוב. אולם המעיין בשלחן ערוך דיון נסך בטל אחד בששה יראה דלא קיימא לן כרמב"ן בזה אלא כשיטת התוספות שם ואין כאן מקום להאריך :

(י) העורה מהנ"ל לענין דינא דאתרוב המורכב כיון שעדיין בו טעמו של לימון הרי חציו לימון. וראיות מהדלה גפן אינו ראוי כלל דשם רק ריחו דלאו מילתא. ואף אם באנו לדמות לשיטת הרמב"ן הרי לא קיימא לן כרמב"ן בזה [בשם שאין לדמות בסברות כאלה. והרי איכא מאן דאמר בגמרא חוששין לזרע האב אף שעיקר האם כמו שכתב הר"ן בתשו' בענין האשחרתים בני הרמכים הובא ברבי"ש בענין מגילה הכתובה בלשון לעז] :

(יא) הב' דאף אם תמלא לומר כיון דעיקרו אחרוב אחרוב הוא. הרי אין עץ ופריו שוה כיון שהרי חציו [ולשיטת התוספות כולה] גדל באילן לומאן. והרא"ש שהבאת מהר"ן מלבד שהרמב"ן והעורר אבן והגר"א חלוקים בדבר ובידועלמי מפורש דלא כהר"ן. אף גם מהר"ן אינו ראוי כלל כי טעמו דהוי כנגע בארץ. גם הרא"י מאילן בירק אין ראוי שכבר חירק מהרש"א דבשאינו מינו לא שייך ביטול כיון שכיכר האיסור. גם יש לומר כסברת התוספות בעבודה זרה (דף מ"ט) ד"ה שאם נגע. דכיון שכל אחד עושה פעולה אחרת לא שייך זה וזה גורם עיין שם. ומכל מקום אף דלא שייך בזה זה וזה גורם. מכל מקום ה' חציו לימון או גדל באילן לימון. ואם תמלא לומר דבאר עלמא אזלינן. הרי אינו כדרך גדילתו כמו שכתבתי בתשו' הראשונה. באופן שלפי דעתי אין מקום כלל להכשיר המורכבים :

(יב) והנה סיימת בתשובתך כי לא באת להכריע רק שלא יהי' ראוי לפסול. ואם כן בספק מורכב יש ספק ספיקא להחריס. ומוב יותר ליקח קארפיר שהם מהודרים יותר והדר כתיב בתורה ומחוייבין ליקח הקארפיר עד כאן דבריו. והנה דבר זה אם במלוות עשה מופיל ספק ספיקא אינו ברור כי לדעת הרמב"ם דספיקא לקולא יש לפרש טעם הספק ספיקא דבספק שוב הוי ספיקא דרבנן. ורא"י ספק ספיקא ברשות הרבים כתב מהר"ט חלק יורה דעה סימן א' בפשיטות דמאור אף דספק לחומרא. ועיין במגן אברהם סימן ק"ס ס"ק י"ג דאפילו כמה ספיקי להחמיר בנטילת ידי' אזלינן לקולא. הרי דאף ספק ספיקא ספק הוא אף להקל. ואם כן מסבירא לייך בגל תורה להחמיר. אך להרמב"ם הטעם מובן בטוב דהוי ספיקא דרבנן. וכל זה באיסור. אבל במצות עשה שהתורה לוקח ליקח אחרוב. לריך להיות אחרוב ודאי. וכמו שתרנו האחרונים מההוא דחולין. ואם כן אף ספק ספיקא להחמיר :

(יג) ואר' תשיבני ממה שהכשירו הפוסקים לפעמים באחרוב מס"ס. דשם אין הפסול משום שאינו מינו. ולכמה פוסקים בשעת הדחק ניטלין הפסולים מה שאין כן באינו מינו :

א"ח 311 311 311